

Βιομηχανική Οργάνωση

Εισαγωγή σε Ρυθμιστική Πολιτική και Πολιτική Ανταγωνισμού (μέρος 2^ο)

Διδάσκων: Δρ. Ανδρέας Λαμπρινίδης
lamprinidis@aueb.gr

Εισαγωγή σε Ρυθμιστική Πολιτική και Πολιτική Ανταγωνισμού

3. Ρυθμιστική πολιτική

3. Ρυθμιστική Πολιτική

- Όπως ίσως γνωρίζεται, ειδικά για κάποιους κλάδους υπάρχει ειδική (χωριστή) ex ante νομοθέσια
- Τέτοια παραδείγματα αποτελεί η επιβολή ανώτατης τιμής, ανώτατου ορίου απολύσεων, κανόνες ελάχιστης ασφάλειας, ωράρια λειτουργίας κλπ
- Μπορεί να υπάρχει ρύθμιση ακόμα και για την είσοδο επιχειρήσεων
 - Πχ προϋπόθεση ειδικής άδειας
- Η ανάγκη παρέμβασης στις αγορές, όπως αναλύσαμε και προηγουμένως, σχετίζεται με παράγοντες που οδηγούν σε «αποτυχία» την αγορά
 - Σημαντικότερος παράγοντας η ύπαρξη ισχυρής μονοπωλιακής δύναμης

3.1. Ρυθμιστική Πολιτική – Φυσικό Μονοπώλιο

- Άρα, μία πιο ενδιαφέρουσα περίπτωση αποτελεί αυτή του φυσικού μονοπωλίου ή αγορές με επιχειρήσεις που έχουν δεσπόζουσα θέση
- Σε τέτοιες αγορές ο ανταγωνισμός δεν μπορεί να αποτελέσει δίοδο που θα οδηγήσει σε αποτελεσματική κατανομή πόρων
 - Ως εκ τούτου προκρίνεται η εφαρμογή Ρυθμιστικής Πολιτικής
- Όταν ο συνδιασμός τεχνολογίας και ζήτησης είναι τέτοιος ώστε να έχουμε φυσικό μονοπώλιο, θα δούμε ότι η αγορά είναι πιο αποτελεσματική όταν λειτουργεί μόνο μια επιχείρηση
- Τόσο στη θεωρία όσο και (συνήθως) στην πράξη, η ενδεδειγμένη αντιμετώπιση είναι να λειτουργεί η αγορά ως (φυσικό) μονοπώλιο, αλλά με ρύθμιση των βασικών οικονομικών λειτουργιών του.
- Αυτό αποτελεί οικονομική ρύθμιση και θα αναφερόμαστε σε αυτό με τον όρο Ρυθμιστική Πολιτική (ΡΠ)
 - Άρα, αφήνουμε την αγορά να λειτουργήσει μονοπωλιακά και χρησιμοποιούμε τη ΡΠ για να μεταφέρονται στο βαθμό του δυνατού τα οφέλη στους καταναλωτές

3.2. Ρυθμιστική Πολιτική – παράγοντες

- Σημαντικά σημεία που πρέπει να προσέξουμε κατά την εφαρμογή Ρ.Π.
 - i. Το πως ακριβώς πρέπει να γίνει η ρύθμιση δεν είναι εύκολο ζήτημα. Ανάλογα τα εργαλεία που χρησιμοποιούμε μπορεί να υπάρχουν και αντιφατικές επιδράσεις (πχ στις επενδύσεις)
 - Εξαρτάται κρίσιμα απο τεχνολογικούς και πληροφοριακούς παράγοντες
 - ii. Ενώ επικεντρώνεται σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις και προϊόν, μπορεί τελικά να έχει παράπλευρες επιρροές
 - αγοραστές, (δυνητικούς) ανταγωνιστές
 - Τιμές, ποιότητα, διαφοροποίηση και επενδύσεις σε άλλους τομείς (προϊόντα) της ίδιας επιχείρησης καθώς και των ανταγωνιστών
 - Άρα, κατά το σχεδιασμό της ρύθμισης θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψιν ολόκληρες οι αγορές που ενδέχεται να επηρεάσει και όχι ατομικά το προϊόν/επιχείρηση

3.2. Ρυθμιστική Πολιτική – παράγοντες

- iii. Η Ρυθμιστική Αρχή ενδέχεται να μεγιστοποιεί ιδιοτελείς στόχους ή απλα να μην γνωρίζει άριστα την αγορά
 - Δεν θα μεγιστοποιεί πραγματική την κοινωνική ευημερία
- iv. Η εφαρμογή ΡΠ έχει κόστη και ενδεχομένως αναποτελεσματικότητα
 - Θα πρέπει να συγκρίνουμε τα οφέλη της ρύθμισης με τα κόστη της πριν αποφασίσουμε την εφαρμογή της
 - Δεν είναι μόνο η αγορά ατελής αλλά και η ίδια η λειτουργία των ρυθμιστικών αρχών
- v. Σημαντική είναι και η «κοινωνική ρύθμιση» που δεν έχει στόχο την αποτελεσματικότητα
 - i. Πχ προστασία καταναλωτών, εργαζομένων, περιβάλλοντος
 - ii. Μπορεί να αφορά οικονομικό μεν μέγεθος αλλά όχι την αποτελεσματικότητα (πχ προστασία εισοδήματος ειδικής κατηγορίας καταναλωτών, απόκρουση πληθωριστικών πιέσεων κλπ)

3.3. Ρυθμιστική Πολιτική - Ελλάδα

- Για πολλές δεκαετίες, σχεδόν όλες οι αγορές που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν φυσικά μονοπώλια ή «κοινής ωφέλειας», λειτουργούσαν ως δημόσια μονοπώλια
- Συνήθως κάποιο Υπουργείο ήταν επιφορτισμένο με τις αποφάσεις αναφορικά με τη λειτουργία της επιχείρησης.
- Η τιμολογιακή πολιτική συνήθως αποσκοπούσε απλά στη κάλυψη του κόστους.
 - Όχι όμως απαραίτητα και στην ελαχιστοποίησή του!
- Εναλλακτικά επιλεγόταν τιμολόγηση σε χαμηλότερα επίπεδα και οι ζημιές καλύπτονταν μέσω επιδότησης

3.3. Ρυθμιστική Πολιτική - Ελλάδα

- Από τις αρχές του '90 υπήρξε μια διαδικασία «αποκρατικοποίησης»
- Αρχικά είχαμε την είσοδο των περισσότερων απο αυτών στο χρηματιστήριο.
 - Συνήθως ο έλεγχος παρέμενε στο κράτος
- Οι διοικήσεις των επιχειρήσεων άρχισαν να λειτουργούν γενικά με μεγαλύτερη ανεξαρτησία
 - έφερε τη μεγιστοποίηση κερδών πιο καθαρά ως αντικειμενικό σκοπό
- Σε ορισμένους κλάδους υπήρξε είσοδος νέων ανταγωνιστικών επιχειρήσεων

3.3. Ρυθμιστική Πολιτική - Ελλάδα

- Δημιουργήθηκαν Ανεξάρτητες Ρυθμιστικές Αρχές για την εποπτεία της αγοράς σε κάποιους από τους υπό απελευθέρωση κλάδους
 - Η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων για παράδειγμα, έχει λόγο για τη ρύθμιση των τιμών και των υπηρεσιών του ΟΤΕ μιας και κρίνεται ότι έχει δεσπόμενη θέση
 - Κάποιες άλλες είναι η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Ρυθμιστική Αρχή Θαλάσσιων Ενδομεταφορών κλπ
- Σε κάποιες περιπτώσεις προωθήθηκε η λύση της δημοπράτησης αδειών λειτουργίας (πχ αγορά κινητής τηλεφωνίας, αγορά ενέργειας κλπ) ή η διενέργεια μειοδοτικών διαγωνισμών για την προσφορά υπηρεσιών καθολικής υπηρεσίας (πχ ακτοπλοία «άγονης γραμμής»)
- ❖ Αυτές που παρέμειναν δημόσιες, αν και όχι πλέον μονοπώλιο (π.χ. Ολυμπιακή μέχρι και το 2009), υπάρχει ο περιορισμός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για απαγόρευση κρατικών ενισχύσεων

3.4. Ρυθμιστική Πολιτική – Ρυθμιστικές Αρχές

- Γενικότερος σκοπός πρέπει να είναι η μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας
- Μπορεί να υπάρξουν και εξαιρέσεις όμως:
 - Κάποιες φορές προκρίνεται ως πιο άμεσος στόχος η μεγιστοποίηση του πλεονάσματος των καταναλωτών
 - Συχνά είναι συμβατή με τη μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας
 - Υπάρχουν και περιπτώσεις που οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις δεν σχετίζονται με την επίτευξη αποτελεσματικότητας
 - Συνήθως είναι στόχοι με «κοινωνική» χροιά

3.4. Ρυθμιστική Πολιτική – Ρυθμιστικές Αρχές

- Οι «κοινωνικές» ρυθμίσεις μπορεί να αφορούν ζητήματα υγείας, ασφάλειας και προστασίας περιβάλλοντος
- Μια ενδιαφέρουσα περίπτωση είναι η υποχρέωση καθολικής υπηρεσίας
 - υποχρέωση της επιχείρησης να εξυπηρετήσει όλους τους δυνητικούς καταναλωτές ανεξάρτητα από αν κάποιοι από αυτούς αποδίδουν χαμηλότερα κέρδη ή ακόμα και ζημιές
- Βασική φιλοσοφία είναι να μην αποκλείονται από σημαντικά προϊόντα και υπηρεσίες καταναλωτές χαμηλότερου εισοδήματος ή που κατοικούν σε αραιοκατοικημένες περιοχές
 - πχ ηλεκτρικό ρεύμα, ύδρευση, υπηρεσίες συγκοινωνίας κλπ
- Δεν πηγάζουν από τη μη επίτευξη αποτελεσματικότητας αλλά σχετίζονται περισσότερο με ζητήματα κοινωνικής πολιτικής, «δικαιοσύνης» κλπ

3.4.α. Ρυθμιστική Πολιτική – Ρυθμιστική Σύλληψη

- Η Ρυθμιστική Αρχή αν και θεωρητικά υπηρετεί την κοινωνία (ο εντολέας της), μπορεί να λειτουργήσει με τρόπο που να μη μεγιστοποιεί επ'ακριβώς τα συμφέροντα της
 - Μπορεί να ανταποκρίνεται περισσότερο προς τις απαιτήσεις του κλάδου του παρά το κοινωνικό όφελος
- **Ρυθμιστική σύλληψη**: Η Ρυθμιστική Αρχή τείνει να δρα περισσότερο σύμφωνα με τα συμφέροντα των επιχειρήσεων του κλάδου παρά τα συμφέροντα της κοινωνίας
 - Λίγο ακραία θεωρία βέβαια, εμπειρικά υπάρχουν αντίθετες ενδείξεις
- **Αιτία προβλήματος**: τα μέλη πρέπει να έχουν ακριβή γνώση της αγοράς
 - Συνήθως έχουν σχέση (ή έρχονται αναγκαστικά σε επαφή) με το κλάδο
 - Δύσκολο να αποφευχθούν οι προσωπικές επαφές και προτιμήσεις
- Για να περιοριστεί το πρόβλημα, συνήθως τίθενται κάποιοι χρονικοί περιορισμοί στη θητεία τους

Εισαγωγή σε Ρυθμιστική Πολιτική και Πολιτική Ανταγωνισμού

4. Φυσικό Μονοπώλιο

4. Φυσικό Μονοπώλιο

- Σε προηγούμενες διαλέξεις είχαμε συχνά αναφερθεί στο φυσικό μονοπώλιο
- Από τη θεωρία μας γνωρίζουμε ότι με την αύξηση της παραγωγής οι επιχειρήσεις μπορεί να έχουν θετικά οφέλη ως προς τα κόστη τους
 - οικονομίες κλίμακας: η αύξηση της παραγωγής οδηγεί σε μείωση του μέσου κόστους
 - οικονομίες φάσματος: καθώς αυξάνει τα προϊόντα που παράγει μειώνετε το μέσο κόστος κάθε προϊόντος (πχ έχουν κάποια κοινά στάδια παραγωγής, κοινό δίκτυο διανομής κλπ)
- Οι οικονομίες κλίμακας συνήθως υπάρχουν μέχρι ένα ορισμένο επίπεδο παραγωγής.

4. Φυσικό Μονοπώλιο

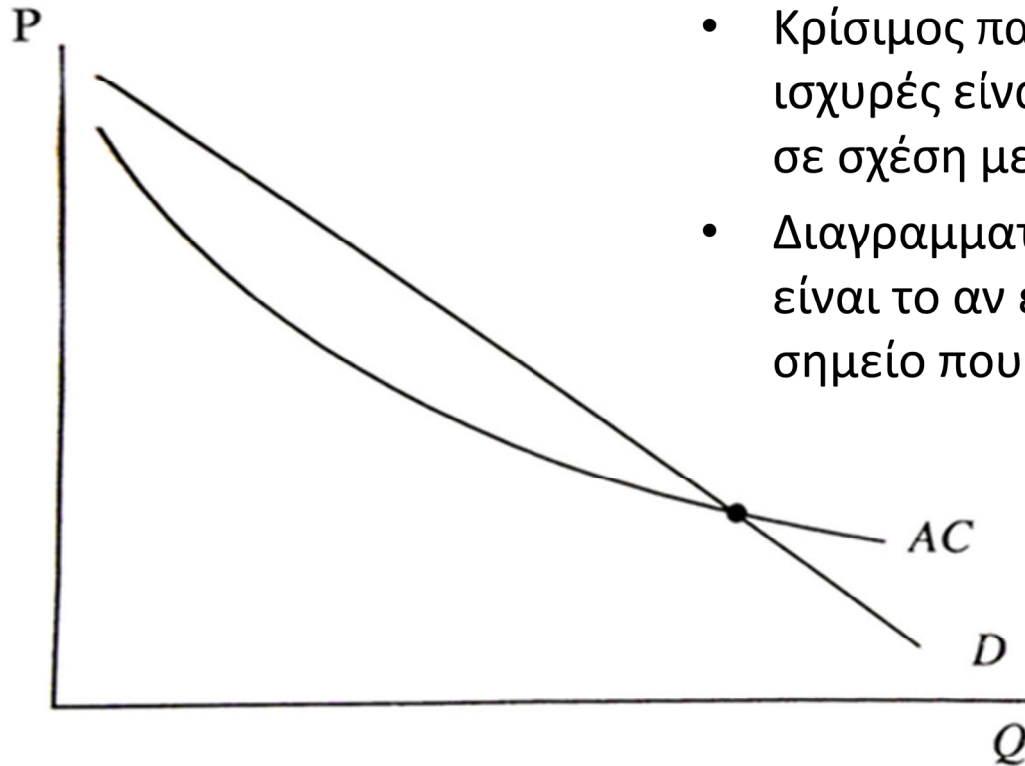
- Δεν αποτελεί όμως πάντα το κανόνα.
- Μπορεί οι οικονομίες κλίμακας να είναι συνεχώς φθίνουσες σε σχέση με το επίπεδο της ζήτησης
- Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η αγορά τηλεπικοινωνιών
- Για να εξασφαλιστεί η παροχή δικτύου σε μία πόλη, πρέπει η κάθε επιχείρηση να έχει
 - τις εγκαταστάσεις της
 - το προσωπικό της
 - να κατασκευάσει δίκτυο της δικτύου
- Εφόσον κατασκευαστεί το δίκτυο σε μια πόλη, η εξυπηρέτηση ολοένα και περισσότερο πελατών (ως επί το πλείστον) δεν απαιτεί επιπλέον (ιδιαίτερα) κόστος
 - ίδιο δίκτυο, κτήρια, υπάλληλοι κλπ

4. Φυσικό Μονοπώλιο

- Άρα η επιχείρηση μπορεί «συνεχώς» να μειώνει τις τιμές και να αυξάνει το πελατολόγιό της (στο βαθμό που το επιτρέπει η ζήτηση) χωρίς ζημιές
 - Τονίζουμε τα εισαγωγικά στο «συνεχώς». Στη πράξη, κάποια στιγμή θα φτάσει να είναι τόσο μεγάλη όπου τα κόστη θα αυξηθούν (πχ αναποτελεσματικότητα διαχείρισης τόσο μεγάλης επιχείρησης)
 - Κρίσιμος παράγοντας είναι το που εξαντλούνται οι οικονομίες κλίμακας σε σχέση με την αγοραία ζήτηση
- Έτσι, το μέσο συνολικό κόστος των τηλεπικοινωνιών είναι χαμηλότερο αν μια μοναδική επιχείρηση προσφέρει αυτή την υπηρεσία σε ολόκληρη την αγορά.
- Καταλήγουμε με μία μόνο επιχείρηση

4.1. Φυσικό Μονοπώλιο – Οικονομίες κλίμακας

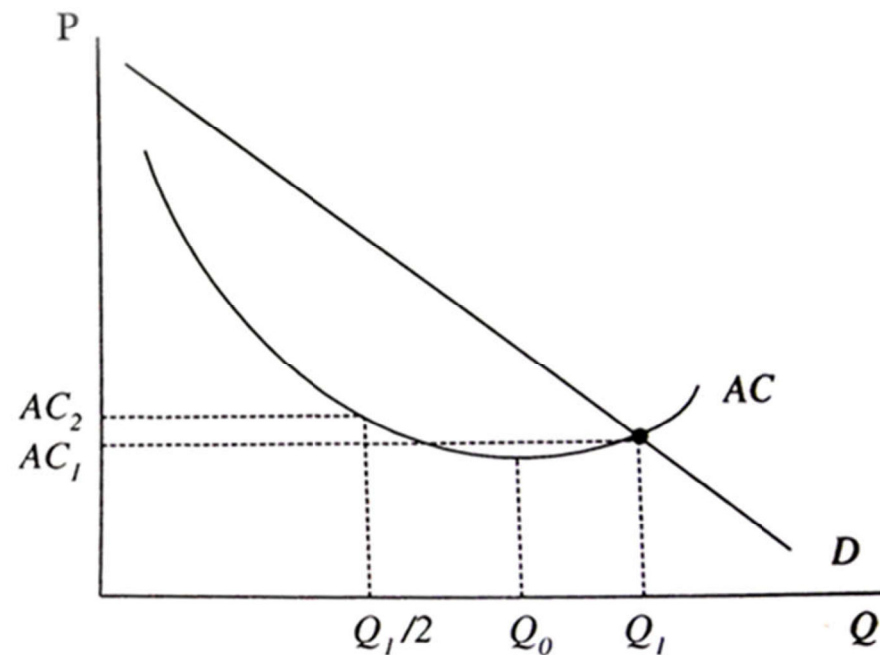
- Οι οικονομίες κλίμακας είναι η βάση για την εμφάνιση φυσικού μονοπωλίου

- Κρίσιμος παράγοντας είναι πόσο ισχυρές είναι οι οικονομίες κλίμακας σε σχέση με την αγοραία ζήτηση
- Διαγραμματικά, αυτό που εξετάζουμε είναι το αν έχουν εξαντληθεί στο σημείο που το AC τέμνει την D

4.1. Φυσικό Μονοπώλιο – Οικονομίες κλίμακας

- Φυσικό μονοπώλιο μπορεί να έχουμε ακόμα και αν οι οικονομίες κλίμακας εξαντλούνται σε σχετικά μικρότερο επίπεδο
- Σε επίπεδο όμως που δεν αφήνει χώρο για δεύτερη επιχείρηση
- Στο σχήμα βλέπουμε ότι αν είναι μια μόνο επιχείρηση, το AC τέμνεται στο ύψος της Q_1 και ίσο με AC_1
- Αν εισερχόταν δεύτερη επιχείρηση και μοιραζόντουσαν την ποσότητα, η κάθε μία θα είχε $AC_2 > AC_1$

4.1. Φυσικό Μονοπώλιο – Οικονομίες κλίμακας

- Βασικότεροι παράγοντες για την εμφάνιση τέτοιων οικονομιών κλίμακας:
 - ❖ Υψηλό σταθερό κόστος
 - Όσο αυξάνει η παραγωγή θα επιμερίζεται σε περισσότερες μονάδες
 - ❖ Πιο αποτελεσματική κατανομή πόρων
 - Για παράδειγμα όσο αυξάνεται ο όγκος εργασιών από την υψηλότερη παραγωγή, τόσο πιο εύκολος θα είναι ο καταμερισμός τους σε πιο εξειδικευμένους εργαζόμενους
 - πχ αντί να προσλάβει έναν τεχνικό για όλες τις εργασίες, προσλαμβάνει για κάθε εργασία διαφορετικό τεχνικό που θα είναι και πιο εξειδικευμένος

4.1. Φυσικό Μονοπώλιο – Οικονομίες κλίμακας

- ❖ Καλύτερες εκτιμήσεις/προβλέψεις (νόμος των μεγάλων αριθμών)
 - Εάν έχει πολύ υψηλότερο όγκο εργασιών, πωλήσεων κλπ, μπορεί να λειτουργήσει με σημαντικά χαμηλότερα μέσα κόστη λόγω καλύτερης εκτίμησης των αγορών και ιδίως της ζήτησης του προϊόντος
 - Μπορεί να την καλύψει πιο αποτελεσματικά χωρίς να χρειάζεται να κρατά υψηλότερα ή χαμηλότερα αποθέματα
 - Υψηλότερα αποθέματα => περιττό κόστος (πχ logistics, παραγωγή κλπ)
 - Χαμηλότερα αποθέματα => λιγότερο αποτελεσματική παραγωγή για τη κάλυψη της υπερβάλλουσας ζήτησης, δηλαδή υψηλότερο κόστος (πχ εστιατόρια και μάγειρες)

4.1.α Φυσικό Μονοπώλιο – Οικονομίες κλίμακας (παράδειγμα)

- Έστω επιχείρηση με κόστος: $C(q) = 350 + 20q$
- Αντίστροφη συνάρτηση ζήτησης $p = 100 - 2q$
- **Ερ.:** Μπορεί η παραπάνω επιχείρηση να αποτελέσει περίπτωση φυσικού μονοπωλίου;
- Πρέπει να δούμε αν είναι φθίνων το AC σε σχέση με τη ζήτηση
 - a. Βρίσκουμε το μέσο κόστος
 - $AC = \frac{350}{q} + 20$
 - b. Βρίσκουμε το ρυθμό μεταβολής του AC: $\frac{dAC}{dq}$
 - c. Βρίσκουμε αν είναι φθίνων το AC στη παραγωγή όπου τέμνει την αντίστροφη συνάρτηση ζήτησης

4.1.α Φυσικό Μονοπώλιο – Οικονομίες κλίμακας (παράδειγμα)

- Προσοχή! Η AC είναι φθίνων ανεξαρτήτως το q καθώς:
 - $\frac{dAC}{dq} = -\frac{350}{q^2} < 0$
 - το AC είναι σίγουρα φθίνων σε σχέση με ζήτηση
- Άρα ναι, έχουμε περίπτωση φυσικού μονοπωλίου

4.2. Φυσικό Μονοπώλιο – Υποαθροιστικότητα κόστους

- Όταν υπάρχουν οικονομίες κλίμακας ή φάσματος, το κόστος παραγωγής μιας δεδομένης ποσότητας προϊόντων ελαχιστοποιείται όταν γίνεται από μία μόνο επιχείρηση
- **Υποαθροιστικότητα κόστους**
 - Έστω k διαφορετικά προϊόντα και n επιχειρήσεις
 - q_r^i η ποσότητα του προϊόντος r από επιχείρηση i
 - q^i το διάνυσμα $(q_1^i, q_2^i, \dots, q_k^i)$ που παράγει η i
 - Q η συνολική παραγωγή $(\sum_1^n q^i)$ όλων των προϊόντων
- Μια συνάρτηση κόστους $c(Q)$ είναι αυστηρά υποαθροιστική στο επίπεδο Q όταν ισχύει $c(Q) < \sum_1^n c(q^i)$
 - Η συνολική ποσότητα Q μπορεί να παραχθεί με χαμηλότερο κόστος όταν γίνεται από μια μόνο επιχείρηση
- Κατά τους Baumol, Panzar και Willig (1982), φυσικό μονοπώλιο είναι η περίπτωση όπου η συνάρτηση κόστους των επιχειρήσεων είναι αυστηρά υποαθροιστική όσον αφορά τα προϊόντα της υπο εξέταση αγοράς

- Τέλος 23^{ης} διάλεξης
- Βιβλίο Κατσουλάκου: I-4, IV-1
- Βιβλίο Cabral: 5.2

Σας ευχαριστώ!